

До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.086.094 Національного університету
«Одеська юридична академія», МОН України,
м. Одеса, вул. Академічна, 2, 65009

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента АФАНАСЬЄВОЇ Мар'яни Володимирівни, доктора юридичних наук, професора, на дисертацію Гончарової Крістини Андріївни на тему: «Організаційно-правові форми місцевого самоврядування в Україні та США: порівняльно-правове дослідження», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що у процесі муніципальної реформи надзвичайно багато уваги приділяється зарубіжному досвіду місцевого самоврядування, але у європейських країнах. Таким чином, доволі штучно з'явилась прогалина у національній науці конституційного права. Ця прогалина частково заповнюється дослідженням, яке протягом майже 4х років ретельно проводила та готувала до публічного захисту К.А. Гончарова.

На сучасному етапі муніципальна реформа в Україні тимчасово не здійснюється, і очевидно, що після повернення до її продовження вектор може бути змінений. А отже, напрацювання у цій сфері набувають все більшої ваги, особливо коли йдеться про дослідження зарубіжного прогресивного досвіду.

Варто відмітити і те, що питання організаційно-правових форм місцевого самоврядування в Україні залишаються малодослідженими. Таким чином, актуальність роботи К.А. Гончарової підвищується.

У своїй дисертації К.А. Гончарова уточнила історіографію дослідження організаційно-правових форм місцевого самоврядування в Україні та США; проаналізувала аксіологічний вимір місцевого самоврядування в Україні та США; розглянула поняття організаційно-правової форми місцевого самоврядування; змодельювала систему організаційно-правових форм місцевого самоврядування у США, а також змодельювала систему організаційно-правових форм місцевого самоврядування в Україні та перспективи запозичення досвіду США. Ці завдання до неї не ставились українськими дослідниками, а тому дисертаційна робота має високу ступінь актуальності.

Про високу ступінь актуальності, обґрунтованості висновків та пропозицій, свідчать нормативна та емпірична складові роботи. Нормативно-правовою базою дисертаційного дослідження є Конституція України 1996 року, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Виборчий кодекс України, Конституція США 1789 року, конституції штатів США, акти місцевої нормотворчості тощо. Емпіричну основу дослідження становлять практика розгляду справ Конституційним Судом України, Верховним Судом США, а також довідкові видання, статистична інформація, публікації засобів масової інформації та матеріали офіційних веб-сайтів органів публічної влади України та США.

Наукова новизна положень, які виносяться на захист. Аналіз змісту дисертації надає підстави стверджувати, що всі сформульовані автором елементи наукової новизни, отримані в ході даного дослідження, є доведеними та такими, що несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення.

Зокрема, серед наукових ідей, які найбільше привернули увагу, слід виокремити наступні:

- організаційно-правова форма місцевого самоврядування – це

закріплена у джерелах муніципального права форма здійснення місцевого самоврядування в адміністративно-територіальній одиниці, яка визначає систему місцевого самоврядування у цій одиниці, компетенційні основи діяльності кожного з елементів системи, порядок формування та діяльності кожного з її елементів та зв'язки між її елементами;

- система організаційно-правових форм місцевого самоврядування в Україні сформована у залежності від виду адміністративно-територіальної одиниці: а) області, райони застосовують комісійну форму; б) населені пункти застосовують форму «рада – мер (сильний)».

- для міських населених пунктів запропоновано розглянути можливість в якості альтернативних форм впровадити організаційно-правові форми «рада – менеджер» та «рада – мер (слабкий)»;

- для сільських населених пунктів (села, селища) запропоновано розглянути можливість в якості альтернативних форм впровадити організаційно-правові форми «рада – менеджер» та комісійну;

- доведено, що не кожна з організаційно-правових форм, які українські дослідники відносять до числа використовуваних у США, може бути застосована на всій території країни. Так, в усіх штатах застосовується форма «рада – мер» в обох своїх різновидах («сильний» мер та «слабкий» мер) і «рада – менеджер»; додатково в деяких штатах можна обрати також і комісійну форму та / або форму «збори жителів»;

- додаткова аргументація тези, що різновиди «слабка рада – сильний мер» та «сильна рада – слабкий мер» не є окремими організаційно-правовими формами місцевого самоврядування;

- додаткова аргументація тези про доцільність скорочення строку повноважень місцевих рад в Україні.

У дисертації також висловлено ряд інших положень, висновків і пропозицій, які є оригінальними та становлять собою розвиток або вдосконалення ідей, які стосуються досліджуваного наукового завдання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в:

- науково-дослідній сфері – при подальших дослідженнях місцевого самоврядування в Україні та у США, організаційно-правових форм місцевого самоврядування;

- нормотворчій сфері – при подальшій розробці та вдосконаленні актів муніципального законодавства України;

- правозастосовній сфері – при подальшому реформуванні місцевого самоврядування та при децентралізації публічної влади в Україні, при пошуку та застосуванні кращого зарубіжного досвіду в муніципальну практику;

- навчальному процесі – при підготовці підручників, інших навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн», «Муніципальне право» тощо. Окремі положення дисертаційного дослідження використовувалися під час проведення занять у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Апробація результатів дослідження. Автором проведена належна апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні результати дослідження було висвітлено в 11 публікаціях, 5 з яких опубліковано в наукових фахових виданнях (у т.ч. 1 – у зарубіжному науковому виданні) та у 6 тезах доповідей на наукових конференціях.

Зміст дисертації. У дисертації вирішено наукове завдання, що полягає в проведенні конституційно-порівняльного аналізу системи організаційно-правових форм місцевого самоврядування в США з метою розробки пропозицій для подальшого удосконалення системи організаційно-правових форм місцевого самоврядування в Україні. Робота складається зі вступу, двох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 213

сторінок, із них основного тексту 176 сторінок, список використаних джерел містить 211 найменувань і розміщений на 20 сторінках.

У першому розділі дисертаційного дослідження К.А. Гончарова аналізує здебільшого історичні та теоретичні концепції, теорії, узагальнення та тези, а у другому розділі спирається на цей базис, аналізуючи чинне законодавство досліджуваних країн.

У Розділі 1 авторка починає з оцінки стану дослідженості обраної теми. Слід погодитись з її висновком про те, що на монографічному рівні це питання поки що не аналізувалося, а також з обґрунтуванням необхідності його опрацювання саме на сучасному етапі розвитку української державності. Також не викликає сумнівів точність сформульованого К.А. Гончаровою узагальнення про те, що сучасні огляди місцевого самоврядування в США в українській юридичній науковій та навчальній літературі часто нагадують перелік статистичних та інших інформаційних фактів. Рецензоване дисертаційне дослідження такої вади не має.

Підрозділ 1.2 «Аксіологічний вимір місцевого самоврядування в Україні та США» демонструє широкий науковий світогляд авторки та є ще одним аргументом на користь актуальності та важливості досліджуваної тематики. Він є наріжним для її тези щодо не просто можливості рецепції муніципального досвіду США, але й необхідності такої рецепції для України. Підрозділ 1.3. «Поняття організаційно-правової форми місцевого самоврядування» також відрізняється інноваційністю – у ньому багато уваги приділено розробкам фахівців з приватно-правових наук (здебільшого цивілістів) – але при цьому збережено баланс між публічним та приватним правом.

У Розділі 2 дисертаційного дослідження К.А. Гончарова демонструє навички системного аналізу та синтезу, послідовно демонструючи

варіативність та багатоманітність системи організаційно-правових форм місцевого самоврядування в США. У наступному підрозділі (підрозділ 2.2) авторка переконливо аргументує пропозиції щодо урізноманітнення аналогічної системи в Україні. Варто підкреслити, що ці пропозиції викладаються не самі по собі, а з аргументацією переваг такого урізноманітнення.

Позитивною рисою дослідження є те, що кожен з розділів дисертації супроводжується висновками, крім того, наявні загальні висновки по роботі. Це полегшує ознайомлення з авторською думкою та надає можливість швидко знайти розгорнуту аргументацію положень та обґрунтування пропозицій, сформульованих у загальних висновках (зміст висновків за розділами не дублює зміст загальних висновків по роботі).

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Однак, незважаючи на значну кількість позитивних моментів, у дисертації К.А. Гончарової є й ряд положень, висновків і пропозицій, що носять дискусійний характер та потребують додаткової аргументації здобувачем у процесі публічного захисту.

1. Варто висловити додаткові аргументи на користь тези щодо того, що організаційно-правову форму місцевого самоврядування в областях та районах України слід охарактеризувати як комісійну.

2. Виходячи із тексту дисертації, автор пропонує внесення змін та доповнень до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». На захисті було б доцільно висвітлити авторську позицію щодо необхідності прийняття Муніципального кодексу України, до змісту якого цей Закон міг би бути інтегрований.

3. Авторка при написанні роботи застосовувала, у тому числі, аксіологічний підхід. Цей підхід вона, очевидно, вважає найбільш вагомим з числа інших, – тому що саме він став основою одного з підрозділів дисертаційного дослідження. На захисті було б доцільно пояснити таку

увагу лише до одного з методологічних підходів, які було застосовано. До того ж, аналіз питань методології є більш типовим для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук. Видається слушним пояснити даний підхід.

При цьому відмітимо, що вищевказані аспекти мають дискусійний характер та усуваються шляхом пояснення при публічному захисті. У цілому, дисертаційне дослідження К.А. Гончарової є завершеним, змістовним, логічно побудованим дослідженням, а одержані висновки, результати та пропозиції є науково значущими, у своїй реалізації матимуть позитивний вплив на правозастосування та правотворчість.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації К.А. Гончарової свідчить про відсутність порушень авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використано інноваційні та традиційні методи дослідження та широке коло джерел інформації.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для юридичної науки, але й для правозастосовної практики. Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції є теоретично обґрунтованими.

Обсяг основного тексту дисертації відповідає встановленим нормативам до такого виду наукових робіт. Мова роботи відзначається точністю, логічністю та аргументованістю викладу, що відповідає

науковому стилю. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу доступні, у смисловому плані довершені, цілісні та взаємопов'язані.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК.

Дисертація Гончарової Крістіни Андріївни на тему: «Організаційно-правові форми місцевого самоврядування в Україні та США: порівняльно-правове дослідження» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44. Авторка роботи – Гончарова Крістіна Андріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент,

професор кафедри конституційного права

Національного університету

«Одеська юридична академія»,

д.ю.н., професор

Афанасьєва М. В.

*Дізнає Афанасьєва М. В. з особистої
власної копії дисертації «Огляд організаційно-правових форм місцевого самоврядування в Україні та США: порівняльно-правове дослідження»*

